

Юрій Тарнавський

Попередні
ДНІ

Театр Вілсона радикально відрізняється від того, що ми звикли називати театром, навіть від таких революційних як театр Гротовського. Це насамперед обладнання кону й рух. Так як картини Параджанова дехто називає рухомим малярством, постановки Вілсона можна окреслити, як рухому скульптуру. Його декорація й костюми — це скульптури, серед і в яких рухаються «живі скульптури» акторів. Мізансцени підкоряються законам пластичного мистецтва. Всьому цьому служить світло як один з головних партнерів. Театр такий вимагає велетенських коштів, і його можна характеризувати як «театр багатий», на відміну від «бідного» театру Гротовського. Але якщо для Гротовського багатий театр був синонімом поганого театру, то театр Вілсона прекрасний. Це театр дорогий, але найвищого рівня. Суть його полягає в поєднанні здобутків сучасного візуального мистецтва — особливо того, що сьогодні називаємо інсталяцією, — з рухом (танцем), звуком (музикою) і мовою (текстом). Часто наближений він до жанру перформенсу так, що Вілсон стирає межі між останнім і тим, що досі розумілося під театром. Вистава «Гора Ка і тераса гарденій» (1972), наприклад, показувалася на горі в Ірані і тривала сім днів.

Вистави Вілсона звичайно довгі. Про «Гору Ка» вже було згадано, а вистава «Життя та часи Йосипа Сталіна» тривала 12 годин. «Попередні дні» була запланована на 4 години, але потім скорочена до години й три чверті. У ній беруть участь понад 20 акторів. У програмці вистави Вілсон

Немов прекрасна комета з'явилася й зникла нова вистава **Роберта Вілсона «Попередні дні: смерть, розвал та Детройт III»** на фестивалі в Лінкольн Центрі в Нью-Йорку 1999 р. Римська цифра III наводить до двох попередніх вистав Вілсона з такою ж назвою в берлінській Schaubuhne Петера Штайна 1979 і 1987. У першій йшлося про Рудольфа Гесса (за словами Вілсона, «чоловіка, що не хоче вмерти»); у другій — про Франца Кафку («чоловіка, що не хоче жити»). Третя має апокаліптичний характер — вона розглядає загибель світу напередодні третього тисячоліття. Стрижем чи, радше, панцирем її є уривки з роману Умберто Еко «Острів з попереднього дня» (1994), в якому йдеться про фіктивного італійського мандрівника XVII сторіччя Роберто делла Гріва, який після затоплення корабля потрапляє на інший опущений корабель і докладає всіх зусиль дістатися на острів, що лежить за рівноденником, де кінчається попередній день і починається новий, — «там, де все почалося», як каже Вілсон. «Переступаючи в нове тисячоліття, — пояснює він, — ми дивимося в минуле».

пояснює, що «Попередні дні: смерть, розвал та Детройт III» розглядає процеси деструкції та реконструкції, звертаючись до апокаліптичних подій історії, думки та уяви. Переносячись з подій давно минулої історії до наших часів, картини загибелі світу другого тисячоліття відображають картини першого. Взаємодіюча структура одкровення переплітається за допомогою розповіді, філософії та пам'яті».

Вистава складається з 12 окремих сцен, інспірованих апокаліпсисом, що становлять свого роду рухомі табло. Основою їх є візуальні аспекти; текст і музика — це самостійні паралельні складники, які тільки поверхово пов'язані з візуальними. Зв'язок між сценами не базований на сюжеті, а, за словами Вілсона, на «логіці контрапункту». Це означає, що вони гармонізують чи контрастують з собою в неочевидний спосіб — наприклад, коли одна зі сцен відбувається в ясному світлі, друга може бути в темнім. Цей зв'язок Вілсон побудував на просторових принципах —

Роберт Вілсон — уродженець Техасу, віком 57 років.

1965 року закінчив інститут Пратта, один з передових інститутів прикладного мистецтва США.

Почавши як візуальний митець, він перетворився на одного з найвпливовіших режисерів Західного світу, активний здебільшого в Європі. В Америці працює нечасто, згадана вистава — це перша американська прем'єра великого оригінального твору за останніх 15 років.

■ Сцена з вистави
«Попередні дні: смерть,
розвал та Детройт III».
Режисер
Роберт Вілсон.
Лабораторія
Центр Млин.
Фестиваль в Лінкольн
Центрі, Нью-Йорк.
1999.

■ Режисер
Роберт Вілсон
та композитор
Сакамото.

10

перша сцена йде в парі з дванадцятим, друга з одинадцятим і т.д. (Коли розіб'ємо сцени на два стовпці, бачимо, що перший елемент першого стовпця єднає лінія з останнім другого; другий першого з передостаннім другого і т.д.) Сценам передують пролог, в якому вперше представлені глядачам постаті Півня та Сова. «Півень, — каже Вілсон, — є пророком, що має візії апокаліпсису і віщує, як світ скінчиться. Сова — це самотня постать, що сумнівається, чи апокаліпсис прийде». В перших шести сценах домінує Півень; в других шести — Сова. Назви сцен можуть сказати нам дещо про виставу. Ось вони: 1. Світанок. 2. Півень прокидається. 3. Вир. 4. Стара баба. 5. Страчання. 6. Скринька. 7. Потоп. 8. Родина. 9. Гра в шахи. 10. Скинені ангели. 11. Совине пророцтво. 12. Корабель.

З нечисленними винятками, актори на сцені німі, їхні рухи — це танці в постановці хореографа Сузуші Ганаягі, що виходить з традицій Кабукі. Супроводить їх музика композитора Сакамото і читання текстів відомою ірландською актрисою Фіоною Шоу, якій час від часу допомагають теж відомі актори Джеремі Гайт, Тоні Рендалл та Ізабель Росселліні.

Кін — це великий ясний прямокутник, який раз-по-раз заливає одностайне світло різних кольорів. Над прямокутником всередині п'ять ламп з конусоподібними абажурами, а в глибині кону — майданчик на стовпцях. Враження від дизайну — це японський аскетизм, який підходить до хореографії. (Музика Сакамото сучасна, здебільшого у стилі техно-поп, і я не відчув у ній японських елементів). Декорації теж аскетично скупі, і їх або вносять на кін між сценами, або спускають з-за полотна над коном, і там вони зникають. Зі зміною світла кін змінюється, немов заступлений цілком іншим простором. Під час сцен із долівки кону виростають вгору напівпрозорі ширми, що ділять його навпіл і служать екраном для фільмів, відео та слайдів. Загадково, що постаті, які рухаються перед ширмами, не кидають на них тіней. І ця загаковість теж збуджує зацікавлення глядача. Це багатий театр і технологія грає в ній важливу роль. Деякі сцени справляють враження віртуальної

Нью-Йорк.

реальності — створені комп'ютером і показані на екрані. Картини на екранах ті самі — чорно-білі і здебільшого, здається, уривки старих німих фільмів. Часом ілюструють дію, як у описі потопа чи страчання родини Романових, але, звичайно, зв'язок між ними контрапунктовий, за словами Вілсона. Наприклад, коли дівчинка розглядає метеор крізь телескоп, екран показує потяг, що мчить крізь нього.

Оскільки вистава несюжетна, її важко описати. В пам'яті лишаються тільки окремі сцени чи, радше, уривки їх — танець агресивного Півня з яскраво-червоними головою й руками з сором'язливою Согою в довгій чорній сукні та з великим білим колесом обличчя; чорні японські костюми, що перетворюються на безголові силуети людей; вбивство членів родини Романових, пасивних, як шахові фігури; ангел з оленячою головою в довгій блакитній сукні, що висить над коном, підперезаний довгим залізним скрижалем із текстом на ній, який Півень крає ножицями і розстеляє на долівці. Над усім цим домінують слова текстів, читаних чітким неемоційним голосом Фіони Шоу або її асистентів, що, крім останньої сцени, стоять осторонь дії, немов не хочуть мати з нею нічого спільного. Тільки в останній сцені, що представляє корабель, коли всі виконавці зібралися на освітленім кону, Фіона Шоу читає текст, в якому описується смерть. Постаті всі заkostenілі, тільки кволий Дідок з довгою сивою бородою рухається і хихикає скептично. Потім Дідок рушає за Фіоною, а за ними йде Жінка, що брала участь у попередніх сценах. Всі троє обходять кін і стають посередині, костеніють, як і решта. Кінець вистави.

На початку я сказав, що вистава прекрасна, але вона також фруструюча: подається така маса інформації, що її неможливо всю охопити. У музеї картини нерухомі, і ми можемо їх досліджувати, скільки на це нам потрібно часу. У виставі Вілсона візуальне мистецтво, але воно постійно міняється. Уривки текстів Еко надто абстрактні і складні, щоб сприймати їх на слух. До того ж мозок мусить процесувати два непов'язані потоки інформації — візуальний і текстовий.